וועטער:
אמטייסטן קלאר און קיל

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910 PUBLISHED DAILY

אידישן ווארט

THE ISRAELITE PRESS

זון אויפגאנג — 6.14.
זון אונטערגאנג — 6.26.

די איינציקע אידישע צייטונג
אין מערב קאנארע
עטאבלירט אין 1910
דערשיינט
יעדן טאג

Vol. 21, No. 213. Wednesday Sept. 23, 1931.

Published Daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאג חוץ שבת און זונטאג

מיטוואך יב׳ תשרי, תרצ״ב.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
SEP 23 1931

ווינניפעגער הילף פראָגראם גוטגעהייסן פון פראָווינץ

אנב-אורחא

פון מארק

״אויב איך האב איינגעשטימט צו ווערן דער פירער פון דער נייער רעגירונג, איז עס דערפאר, ווייל איך האב געוואלט באשיצן די אינטערעסן פון די ארבעטער. פון א פינאנציעלן וואמענס ברוך וואלטן די ארבעטער געליטן שווער ווי ווער ס׳איז אנדערש. איז עס בעסער פאר זיי און פאר די ארבעטס־לאזע צו קריגן ווייניקער, איידער גאר גארנישט ניט קריגן״.

אזוי אן ערך האט פרעמיער מאקדאנאלד בארעכטיקט זיין האנדלונג בנוגע א קאָאליציע מיט די קאנסערוואטיוון און ליבעראלן, און צושטימונג צו שניידן שכירות פון די רעגירונגס אנגעשטעלטע און חילף פון די ארבעטס־לאזע.

פרעמיער מאקדאנאלד, מיט זיין נייער רעגירונג, האבן אבער זייער אויפנאנצע ניט דערפילט. נאכדעם ווי זיי האבן מיט דיקטאטאריש ווילטלעך ארויסגעצוואונגען זייער עקאנאמישן פראגראם, און די באנקירן האבן זיי פאר זייער ״וואוול אינגלשליים״ באלויטן מיט א חלואה פון 400 מיליאן דאלאר, איז א נייער קריזיס נעקומען פונקט אזוי אומערוואַרטעט, ווי דער ערשטער.

נו, צו קיין צוזאמענברוך איז עס ניט געקומען. מיט אן אריינשפיצונג פון מאנרהים האט מען דעם חולה אפגעראַטעוועט פון צוזאמענברוך.

אבער וואס ווייטער? אן איינשפאר־ונג פון מארהיים מאכט מען געוויס־לאך אויף ״אחרן אדער אחרי״, ווען ס׳איז שוין ניטאָ פיל וואס אנצואווערן. און ווען עס געלינגט אפילו אפראטש ווען אזוי לאנג מיט אן מיטן מיט זונט צאצאלן פאר דער איינשפריצונג.

* * *

מיט דער צייטווייליקער אפשאפונג פונם ״נאלד סטאנדארד״, האט די ווייניקער פארחיט איר שטיקל רעזערוו פון גאלד, ווי דער פונט סטערלינג זאל ניט פאלן.

אבער דער פונט איז דערווייל גע־בליבן ״אן א מאטן״, — ריכטיקער, ״דער מאטע״ איז אוועקגעפארן אויף זעקס חדשים. איבערלאנדריק זיין קינד אויפן חסד פון א קאלטער, פראקטי־שער, נאך־פראפיטן לויפנדיקער וועלט.

דער הפקר־דיקער פונט האט דער־ווייל אפגעטעלט זיך ביי א פאל פון וואסערע 12 פראצענט. אבער מאמער טוט די וועלט א צווייפל, אויב ״דער מאטע״ וועט קומען צוריק אין אלט־חדשים ארום. אויב עס וועט מיט אים ניט פאסירן אן עקסידענט?

און מאמער ווערט עס אביסל אומרו־איק אין דער היים, ווי עס האט ערשט לעצטע וואך פאסירט מיט דעם ברי־טישן פלאט, — און דער ווייטערדיקער פאל פונם פונט קאן גורם זיין צו מאר־שארטן די שטימונג פון אומרו?

איז עס ניט אויסגעשלאסן, אז דער פונט זאל דורכדעם ווייטער פאלן, וואס קאן פירן צו גאנץ ערנסטע רעוולטאטן? — א פאר׳כשיפ־טער קריין!

* * *

דער פאל פונם פונט איז אין ענגלאנד אויסגענומען געווארן רוקא אן א געפיל פון פאנגיק, אדרבא, מען איז נאר קאנ־טיק אביסל צופרידן מיט דעם: א גע־פאלענער פונט וועט העלפן ענגלאנד צו קאנען קאנקורירן אויפן אויסלענ־דישן מארק, וואו מען צאלט מיט פרעמדע געלט.

וועט דער ענגלישער האנדל דורכדעם אביסל אויפלעבן, און אין לאנד וועט ווערן פריילאכער.

אבער דער פריין לינק דא אויבנאויף, איינשפארונגען מיט די ברי־טישע מאסן ווערן מיטאמאל ביליגער, און דער וואס האט נעכטן געהאט אין שפאר־קאסע הונדערט פונט, וואס איז ווערט נעווען 486 דאלאר, האט שוין היינט די זעל־בע הונדערטער, וואס איז ווערט בלוי 436 דאלאר, און מארגן קאן דערפון ווערן 300 דאלאר.

פראפעסאָר־ענגל וועלן ארימער ווערן אויך די גרויסע אינוועסטארן.

אבער ווער ווערט דאס מעל געווינען? אויב אלעמען מאכט מען געוויסע־לאך אויף ״אחרן אדער אחרי״, ווען ס׳איז שוין ניטאָ פיל וואס אנצואווערן. און ווען עס געלינגט אפילו אפראטש ווען אזוי לאנג מיט אן מיטן מיט זונט צאצאלן פאר דער איינשפריצונג.

* * *

מיט דער צייטווייליקער אפשאפונג פונם ״נאלד סטאנדארד״, האט די ווי־ניקער פארחיט איר שטיקל רעזערוו פון גאלד, ווי דער פונט סטערלינג זאל ניט פאלן.

אבער דער פונט איז דערווייל גע־בליבן ״אן א מאטן״, — ריכטיקער, ״דער מאטע״ איז אוועקגעפארן אויף זעקס חדשים. איבערלאנדריק זיין קינד אויפן חסד פון א קאלטער, פראקטי־שער, נאך־פראפיטן לויפנדיקער וועלט.

דער הפקר־דיקער פונט האט דער־ווייל אפגעטעלט זיך ביי א פאל פון וואסערע 12 פראצענט. אבער מאמער טוט די וועלט א צווייפל, אויב ״דער מאטע״ וועט קומען צוריק אין אלט־חדשים ארום, אויב עס וועט מיט אים ניט פאסירן אן עקסידענט?

און מאמער ווערט עס אביסל אומרו־איק אין דער היים, ווי עס האט ערשט לעצטע וואך פאסירט מיט דעם ברי־טישן פלאט, — און דער ווייטערדיקער פאל פונם פונט קאן גורם זיין צו מאר־שארטן די שטימונג פון אומרו?

איז עס ניט אויסגעשלאסן, אז דער פונט זאל דורכדעם ווייטער פאלן, וואס קאן פירן צו גאנץ ערנסטע רעוולטאטן? — א פאר׳כשיפ־טער קריין!

* * *

דער פאל פונם פונט איז אין ענגלאנד אויסגענומען געווארן רוקא אן א געפיל פון פאנגיק, אדרבא, מען איז נאר קאנ־טיק אביסל צופרידן מיט דעם: א גע־פאלענער פונט וועט העלפן ענגלאנד צו קאנען קאנקורירן אויפן אויסלענ־דישן מארק, וואו מען צאלט מיט פרעמדע געלט.

וועט דער ענגלישער האנדל דורכדעם אביסל אויפלעבן, און אין לאנד וועט ווערן פריילאכער.

אבער דער פריין לינק דא אויבנאויף, איינשפארונגען עס, אז די ביליגאנען ווערן מיטאמאל ביליגער, און דער וואס האט נעכטן געהאט אין שפאר־קאסע הונדערט פונט, וואס איז ווערט נעווען 486 דאלאר, האט שוין היינט די זעל־בע הונדערטער, וואס איז ווערט בלוי 436 דאלאר, און מארגן קאן דערפון ווערן 300 דאלאר.

פראפעסאָר־ענגל וועלן ארימער ווערן אויך די גרויסע אינוועסטארן.

אבער ווער ווערט אלעמען מעל

THE ISRAELITE PRESS — The only Jewish Newspaper in Western Canada.

דאָס אידישע וואָרט

Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.

Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 — Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

ציוניזם אויף דער שוועל פון א נייער תקופה

פון הרב יהודא ליב זלאָטניק

(פינפטער ארטיקל)

אָכטערקונג

ווי איך האָב זייגען פיל אויכטער דעם איינדרוק, אז איך בין געווארן עפּעס א ציוניסטישער אפיקורס, און אז איך טראָג זיך ארום מיט נייע עפּ־אייגס און אנשויאונגען, וואָס זייגען ניט אין אנלאָגיע מיטן אפיציעלן און אָרטאָדאָקסישן ציוניזם, און אז אין דער דאָזיקער סקרעיע ארטיקלען פרעג־דיר איך אז איך־ענדס שפּאַראַטיסטישן שטן ציוניזם. איך וויל דערבייַ דערקלערן, אז דיעזע דאָזיקע אויך ניט פאַר דערן מאַך זיך אין דעם אינטערעס פאַר מיין כבוד אין זיין ארגינעל אויף פּרעזיד־נטשאַפט.

מיין ציוניזם וועלכן איך פּרעזענטיר אין דער אינטערעסאַנטער ארטיקלען אין דער ציוניזם פון דער מערהייט פאָלקס מענטשן קומט, ווי ער האָט זיך אויסגעדריקט בייַם קאָנגרעס וואָס האָט נעתרקנט בייַם קאָנגרעס אין־אין־די־רעפּרעזענטאַציעס וואָס זייגען דורך קאָנגרעס אנגענומען געווארן. אויב די רעפּאַרטערס פון קאָנגרעס און געוויסע שריפטשטעלער מיינען, אז דאָס וויצאַמאַ אין ניט ווידערדריי־ווייזיס געווארן, דאָך אין אלע עבקרונג ביים אלטן, מאַכן זיי א גרויסן טעות.

וואָס מיין ציוניזם ניט געווען קיין נאָנגרעס אנגענומען געווארן. אויב די רעפּאַרטערס פון קאָנגרעס און געוויסע שריפטשטעלער מיינען, אז דאָס וויצאַמאַ אין ניט ווידערדריי־ווייזיס געווארן, דאָך אין אלע עבקרונג ביים אלטן, מאַכן זיי א גרויסן טעות.

וואָס מיין ציוניזם ניט געווען קיין נאָנגרעס אנגענומען געווארן, אויב די רעפּאַרטערס פון קאָנגרעס בייַם נעמען אנגענומען געווארן, וואָלן אויך ניט נעמען אין־אין־די־רעפּרעזענטאַציעס פון דער מערהייט פאָלקס מענטשן פון דער ציוניסטישער מיינונג, אז דאָס וויצאַמאַ אין ניט ווידערדריי־ווייזיס געווארן, דאָך אין אלע עבקרונג ביים אלטן, מאַכן זיי א גרויסן טעות.

איך האָב דערזען א ניי ליכט אין א נייע האַפענונג. מיר, ציוניסטן האָבן געזינדיקט. מיר האָבן פאַראַכלעסיקט פאַר גאַנצע צען יאָר די גרויסע פאָלקס אוצרות, פאָלקס־ענערגיע און אומאויס־שעפּבאַרע מענשלעכקייטן וואָס אין אויס־געוואַכסענער פאָלקס־דראַנג צו זעלבסט־שטענדיקייט און פייערהייט אונטאַלטן אין זיך.

עס איז אָבער נאָך נים צו שפּעט. מיר קאָנען נאָך אלץ אָפּראַטעווען אויב מיר וועלן באַציִיִנען דערזען דעם ריכטיק וועג. ניט זיין פאַר־עקשנ'ט אין אונזערע מעטאָדן, פאַרגעסן די אלע פאַרטיי ריי־בונגען און פאַרטיי־תורות, טעאָרעטיש און דאָגמעטיש. נאָר קוקן דיר פאַקטן אין די אויגן אריין און זיך לערנען פון אָפּענעם בוך, פון דעם פאַקטישן ארץ ישראל וואָס ליגט אָפּן פאַר אונזערע אויגן. מיט אלע זיינע טעגלאַכע דראַליטעטן וואָס יעדער קאָן זעען און אויספאָרשן פאַר זיך אַליין. עס איז נעקומען דער צייט אין מיר זאָלן אַרויס־גיין אין פאַרשטיין, אז דער חלוץ אין וואָס אמת, א גאַנץ וואַליער אין מיין ערער יונגערקאַן. אין אין אָבער ניט קיין פאַנטאַסטישע באַשעפענייש אלץ, גאַנץ זעלטן האָט ער געענדיקט אין אאוויווערסטעט.

ער איז איבערגעגעבן צו ארץ ישראל ניט מער אין ניט וויניגער ווי די אומגעהייערע מאַסע באַריכטן און רע־פּאָרטן, — אנטדעקט די פולע וויכטיקייט פון אָט־די דערמאָנטע ציפערן, אין מיין גאַנצע פאַרצווייפלונג אויבער די צוויסטיקייטן אין די רייען פון פאַר־טיי־ציוניסטן, אויבער וועלכע מיין הארץ האָט געבלוטיקט, אינגאַנצן פאַר־שווארנדן געווארן.

איך האָב דערזען א ניי ליכט אין א נייע האַפענונג. מיר, ציוניסטן האָבן געזינדיקט. מיר האָבן פאַראַכלעסיקט פאַר גאַנצע צען יאָר די גרויסע פאָלקס אוצרות, פאָלקס־ענערגיע און אומאויס־שעפּבאַרע מענשלעכקייטן וואָס אין אויס־געוואַכסענער פאָלקס־דראַנג צו זעלבסט־שטענדיקייט און פייערהייט אונטאַלטן אין זיך.

עס איז אָבער נאָך נים צו שפּעט. מיר קאָנען נאָך אלץ אָפּראַטעווען אויב מיר וועלן באַציִיִנען דערזען דעם ריכטיק וועג. ניט זיין פאַר־עקשנ'ט אין אונזערע מעטאָדן, פאַרגעסן די אלע פאַרטיי ריי־בונגען און פאַרטיי־תורות, טעאָרעטיש און דאָגמעטיש. נאָר קוקן דיר פאַקטן אין די אויגן אריין און זיך לערנען פון אָפּענעם בוך, פון דעם פאַקטישן ארץ ישראל וואָס ליגט אָפּן פאַר אונזערע אויגן. מיט אלע זיינע טעגלאַכע דראַליטעטן וואָס יעדער קאָן זעען און אויספאָרשן פאַר זיך אַליין. עס איז נעקומען דער צייט אין מיר זאָלן אַרויס־גיין אין פאַרשטיין, אז דער חלוץ אין, וואָס אמת, א גאַנץ וואַליער אין מיין ערער יונגערקאַן. אין אין אָבער ניט קיין פאַנטאַסטישע באַשעפענייש אלץ, גאַנץ זעלטן האָט ער געענדיקט פון־אאוויווערסטעט.

ער איז איבערגעגעבן צו ארץ ישראל ניט מער אין ניט וויניגער ווי די אונערע אירן וואָס, וואוינען אין ארץ ישראל און זוכן דאָרט צו שאַפן לעבנס אן ארבעטס מעגלאַכקייטן.

וואָס איך זע א ריייפער איך פון אמע־ריקע, דייטשלאַנד, אפריקע אדער קאַ־נאַדע קומט אין ארץ ישראל און פּאַלאַנצט־זיך אויף אַ פּרדס, האָלט זעקס יאָר אין איין אינוועסטן געלט, ביז ער דערזעט די ערשטע פרוכט — זע איך אין אים א חלוץ. וואָס איך זע א איד מיט זיין פאַמיליע נאָך ארץ ישראל, גרינדעט דאָרטן עפּעס א פאַבריקל, באַ־מיעדזיק זיך איינצופירן אין לאַנד א נייעס צווייג פון ארבעט און צו געפי־נען א מאַרק פאַר זיין פּראָדוקט אין מצרים אדער דמשק — זע איך אין אים א חלוץ.

וואָס איך זע א פּוילישע אידל אַן געלט, אַן פּאַף, אַן כח און אפילו אַן פאַנטאַזיעס נעקומען מיט זיינע קינ־דערלאַך נאָך ארץ ישראל ווייל ער האָט געמוזט לערנען שטעלן אויף די פיס־לאַך און אנהויבן שטעלן טריט.

די גרעסטע זאַך אָבער וואָס מ'האָט דערגרייכט אין וואָס מיר קאָנען איצט אַליין זיין איבערצייגט אַז מיר זיינען א פאָלק וואָס קאָן בויען א לאַנד — די ארץ ישראל ווירקלאַכקייט באַוויי־זט דאָס מיר זיינען ניט אזוי איינזויטיק אין אונזער עקאָנאָמישן לעבן און עקאָ־נאָמישע פאַעיקייטן ווי די גלות־ווירק־לאַכקייטן אין די אנטיסעמיטן האָבן אונז געקאָנט מאַכן גלויבן.

מיר האָבן אַן ארמיי — אַן אומ־אויסשעפּבאַרע ארמיי פון יינגעלייט, וואָס זיינען בריים אין ארבעט, אַז מיר זיינען נעמען אַן אָרט אין אונזער לאַנד, ניט זיין גענוג־ווארן אין עלאַסטיק צו קאָנען ווען מיר־לאַך על כל פּנים ייַרלאַך זיך ארומקוקן און זעען וואָס זיינען די נייע וועגן און נייע מעטאָדן וואָס דאָס ווירקלאַכע לעבן צייכנט אַן און פאַדערט.

דער נעשיכטע שרייבער וועט דאָס פאַרשריבן און פאַרטייטשן, ער וועט לאַין אַז דער פּרינציפּ.

ווען די פּרינציפּן האָבן דעם ריכטיקן נאָכפאָלגער איז ניט נים אַז זיין א רחום וסחק נאָר אויפרעגונג'דיק אויף אַלע פעלערן אַנווייזן, אום מיר זאָלן זיך באַ־צייכנס אויפוועקן און זעען אַז אונזע־רע פעדרלאַך שלעפּן זיך ניט אויפ'ן ריכטיקן שליאַך.

עס איז ניט אזוי לייכט פאַר אזא שווערער מאַשין ווי אַן אלטע וועלט־ארגאַניזאַציע צו עגדער אירע מעטאָדן, עס איז ניט לייכט פאַר אַן ארגאַניזאַ־ציע וואָס איז לכתחילה געווען געבויט פאַר ריידן אין פּראָפּאַגאַנדע צו ווערן פּראַקטיש און זאַכלאַך; עס איז ניט לייכט פאַר א פּארטיי וואָס איז הויפּט־זאַכלאַך געווען פּאָליטיש פּלוצים צו ווערן עקאָנאָמיש־ווירטשאַפטלאַך, און עס איז נאָך שווערער פאַר אַן איינגע־איכטער פּראָפּאַגאַנדע מאַשין צו געפי־נען א נייעס וואָקאַבולאַר, א נייע טער־מינאָלאָגיע, נייע לאָזונגען, אויסגאַנגס־פּונקטן און ענד־צילן.

און ווייל דאָס אלץ איז אזוי שווער, מוז מען מיט מער שאַרפקייט און אנט־שלאָסנהייט אָנווייזן אויף דעם אקטור עלן צוטשאַנד, אויף די נייע נויטווענ־דיקייטן און נייע מעגלאַכקייטן.

(פאָרזעצונג)

פרינציפּן מאריע איז דאָרטן מאַל ניט געווען קיינע הוליאַנ־נען דאָרטן ניט געמאַכט געווא־עמעריך איז געווען זיכער, אז וועט ער קאָנען באַהאַלטן זיי לען אמווייניקסטן פאַר א ג־צייט, ביז ער וועט אויסאַרבי־נייעס פלאַן וואָס מיט איר צו

גראָף נעאַרג איז אויך געווען דער מיינונג, אז דער בעסט־מאַר איר וועט זיין דער פאַלא דע האָבן צווישן זיך אָפּגעמאַ־די דינערשאַפט דאָרטן און דע וואַלטער זאָלן זיך קיינמאָל נ־וויסן ווער זי איז, און אזוי אר־די פּרינציפּן בלויז וויסן, אז איז פאַרשוואונדן געווארן פון דער חופה, אָבער עס וועט אי־איינגאַלן. וואָס זי איז אחינגעק אַלע דריי אין שיפל האָב־דאָן ניט געזעען, אַז דער אַלע־ווען דער פּרינציפּן האָבן דע־ווען דער פּרינציפּן האָבן דע־ווען דער פּרינציפּן האָבן דע־לאַין אַז דער פאַרשטייט.

— הא־הא. מיינע פויגלאַ־האָט ארגוט אויסגערופן צו זיי־און ער איז שנעל אָפּגעפאָרן־לאַין אַז דער פּרינציפּן.

ווען די פּרינציפּן האָבן דע־וואָס איך איר אויפרעגונג צו גע־ראָן ניט געזעען, אז פונקט דא־ווען זיי האָבן זיך דערגעגענטער־פאָלאַין איז אין אינגאַנצן אין איר־דעם אין דער דאָזיקער דער־ווען דער דאָזיקער דער־ווען דער דאָזיקער דער־לעצטע צען יאָר.

האָט די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע דערזעען די דאָזיקע מעגלאַכקייטן? האָט זי פאַרשטאַנען דאָס אלץ אויס־צוגוצן? האָט זי פון דעם אלעם גע־לערנט וועגן דעם ריכטיקן וועג אַז־פירט צו א אידיש ארץ ישראל מיט א אידישער מערהייט?

וועגן דעם אלעם אין א וויטערדיקן ארטיקל.

* * *

איך וויל דרך אגב אויפמערקזאַם מאַכן, אז מיין ביטערער און שאַרפער טאָן אין דער דאָזיקער סעריע ארטיק־לען קומט באמת ניט אזוי, ווייט אלץ קריטיק פאַר דער פאַרגאַנגענהייט, ווי פון דעם ווילן צו העלפן דער צוקונפט־דיקער ארבעט, ווייל מען קאָן גאַנץ גאָ־טריראַך פאַרשטיין וואָס עס זיינען גע־וועזן דיי אורזאַכן וואָס האָבן גורם גע־וועזן דערצו אז די אָפיציעלע ציוניס־טישע אָרגאַניזאַציע זאָל בלייבן פאַר א איינגאַלן. וואָס זי איז אחינגעק אין פאַרגאַנגענהייט אין שיפל האָב־אַלע דריי אין דער דאָזיקער דער־אַלע דריי אין דער דאָזיקער דער־ווען דער דאָזיקער דער־ווען דער דאָזיקער דער־לאַין אַז דער פּרינציפּן.

דער נעשיכטע שרייבער וועט דאָס פאַרשריבן און פאַרטייטשן, ער וועט לאַין אַז דער פּרינציפּן.

ווען די פּרינציפּן האָבן דע־וואָס איך איר אויפרעגונג צו זיי־ווען דאָס פאַרשטייט, ער וועט לאַין אַז דער פּרינציפּן.

די אויפגאַבע אָבער פון דעם הייגטיקן נאָכפאָלגער איז ניט צו זיין א רחום וסחק נאָר רחמנות'דיק אויף אַלע פעלערן אַנווייזן, אום מיר זאָלן זיך באַ־צייכנס אויפוועקן און זעען אַז אונזע־רע פעדרלאַך שלעפּן זיך ניט אויפ'ן ריכטיקן שליאַך.

עס איז ניט אזוי לייכט פאַר אזא שווערער מאַשין ווי אַן אלטע וועלט־ארגאַניזאַציע צו עגדער אירע מעטאָדן, עס איז ניט לייכט פאַר א ארגאַניזאַ־ציע וואָס איז לכתחילה געווען געבויט פאַר ריידן אין פּראָפּאַגאַנדע צו ווערן פּראַקטיש און זאַכלאַך; עס איז ניט לייכט פאַר א פּארטיי וואָס איז הויפּט־זאַכלאַך געווען פּאָליטיש פּלוצים צו ווערן עקאָנאָמיש־ווירטשאַפטלאַך, און עס איז נאָך שווערער פאַר אַן איינגע־איכטער פּראָפּאַגאַנדע מאַשין צו געפי־נען א נייעס וואָקאַבולאַר, א נייע טער־מינאָלאָגיע, נייע לאָזונגען, אויסגאַנגס־פּונקטן און ענד־צילן.

און ווייל דאָס אלץ איז אזוי שווער, מוז מען מיט מער שאַרפקייט און אנט־שלאָסנהייט אָנווייזן אויף דעם אקטור עלן צוטשאַנד, אויף די נייע נויטווענ־דיקייטן און נייע מעגלאַכקייטן.

מיט גענוגן און טענץ, האָבן מיר די ציוניסטן פון טויזנט און ניט צו איינעם פון צען טויזנט סתם אידן.

דער פאַקט ווערט דערמאָנט ערגעץ וואו אין די ציוניסטישע באַריכטן, ער איז אָבער אזוי פאַרשטעקט און ניט אונטערגעשטראָכן, אז ער קאָן קוים באַמערקט ווערן.

ווען איך האָב אין א שלאָפלאָזער נאַכט אין באַזעל, — לייענענדיק די אומגעהייערע מאַסע באַריכטן און רע־פּאָרטן, — אנטדעקט די פולע וויכטי־קייט פון אָט־די דערמאָנטע ציפערן, אין מיין גאַנצע פאַרצווייפלונג אויבער די צוויסטיקייטן אין די רייען פון פאַר־טיי־ציוניסטן, אויבער וועלכע מיין הארץ האָט געבלוטיקט, אינגאַנצן פאַר־שווארנדן געווארן.

איך האָב דערזען א ניי ליכט אין א נייע האַפענונג. מיר, ציוניסטן האָבן געזינדיקט. מיר האָבן פאַראַכלעסיקט פאַר גאַנצע צען יאָר די גרויסע פאָלקס אוצרות, פאָלקס־ענערגיע און אומאויס־שעפּבאַרע מענשלעכקייטן וואָס אין אויס־געוואַכסענער פאָלקס־דראַנג צו זעלבסט־שטענדיקייט און פייערהייט אונטאַלטן אין זיך.

עס איז אָבער נאָך נים צו שפּעט. מיר קאָנען נאָך אלץ אָפּראַטעווען אויב מיר וועלן באַציִיִנען דערזען דעם ריכטיקן וועג. ניט זיין פאַר־עקשנ'ט אין אונזערע מעטאָדן, פאַרגעסן די אלע פאַרטיי ריי־בונגען און פאַרטיי־תורות, טעאָרעטיש און דאָגמעטיש. נאָר קוקן דיר פאַקטן אין די אויגן אריין און זיך לערנען פון אָפּענעם בוך, פון דעם פאַקטישן ארץ ישראל וואָס ליגט אָפּן פאַר אונזערע אויגן. מיט אלע זיינע טעגלאַכע דראַליטעטן וואָס יעדער קאָן זעען און אויספאָרשן פאַר זיך אַליין. עס איז נעקומען דער צייט אין מיר זאָלן אַרויס־גיין אין פאַרשטיין, אז דער חלוץ אין, וואָס אמת, א גאַנץ וואַליער אין מיין ערער יונגערקאַן. אין אין אָבער ניט קיין פאַנטאַסטישע באַשעפענייש אלץ, גאַנץ זעלטן האָט ער געענדיקט פון־אאוויווערסטעט.

ער איז איבערגעגעבן צו ארץ ישראל ניט מער אין ניט וויניגער ווי די אונערע אירן וואָס, וואוינען אין ארץ ישראל און זוכן דאָרט צו שאַפן לעבנס אן ארבעטס מעגלאַכקייטן.

וואָס איך זע א ריייפער איך פון אמע־ריקע, דייטשלאַנד, אפריקע אדער קאַ־נאַדע קומט אין ארץ ישראל און פּלאַנצט־זיך אויף אַ פּרדס, האָלט זעקס יאָר אין איין אינוועסטן געלט, ביז ער דערזעט די ערשטע פרוכט — זע איך אין אים א חלוץ. וואָס איך זע א איד מיט זיין פאַמיליע נאָך ארץ ישראל, גרינדעט דאָרטן עפּעס א פאַבריקל, באַ־מיעדזיק זיך איינצופירן אין לאַנד א נייעס צווייג פון ארבעט און צו געפי־נען א מאַרק פאַר זיין פּראָדוקט אין מצרים אדער דמשק — זע איך אין אים א חלוץ.

וואָס איך זע א פּוילישע אידל אַן געלט, אַן פּאַף, אַן כח און אפילו אַן פאַנטאַזיעס נעקומען מיט זיינע קינ־דערלאַך נאָך ארץ ישראל ווייל ער האָט געמוזט לערנען שטעלן אויף די פיס־לאַך און אנהויבן שטעלן טריט.

די גרעסטע זאַך אָבער וואָס מ'האָט דערגרייכט אין וואָס מיר קאָנען איצט אַליין זיין איבערצייגט אַז מיר זיינען א פאָלק וואָס קאָן בויען א לאַנד — די ארץ ישראל ווירקלאַכקייט באַוויי־זט דאָס מיר זיינען ניט אזוי איינזויטיק אין אונזער עקאָנאָמישן לעבן און עקאָ־נאָמישע פאַעיקייטן ווי די גלות־ווירק־לאַכקייטן אין די אנטיסעמיטן האָבן אונז געקאָנט מאַכן גלויבן.

מיר האָבן אַן ארמיי — אַן אומ־אויסשעפּבאַרע ארמיי פון יינגעלייט, וואָס זיינען בריים אין ארבעט, אַז מיר זיינען נעמען אַן אָרט אין אונז לאַנד, ניט זיין גענוג־ווארן אין עלאַסטיק צו קאָנען ווען מיר־לאַך על כל פּנים ייַרלאַך זיך ארומקוקן און זעען וואָס זיינען די נייע וועגן און נייע מעטאָדן וואָס דאָס ווירקלאַכע לעבן צייכנט אַן און פאַדערט.

דער נעשיכטע שרייבער וועט דאָס פאַרשריבן און פאַרטייטשן, ער וועט לאַין אַז דער פּרינציפּן.

ווען די פּרינציפּן האָבן דעם הייגטיקן נאָכפאָלגער איז ניט נים אַז זיין א רחום וסחק נאָר רחמנות'דיק אויף אַלע פעלערן אַנווייזן, אום מיר זאָלן זיך באַ־צייכנס אויפוועקן און זעען אַז אונזע־רע פעדרלאַך שלעפּן זיך ניט אויפ'ן ריכטיקן שליאַך.

עס איז ניט אזוי לייכט פאַר אזא שווערער מאַשין ווי אַן אלטע וועלט־ארגאַניזאַציע צו עגדער אירע מעטאָדן, עס איז ניט לייכט פאַר א ארגאַניזאַ־ציע וואָס איז לכתחילה געווען געבויט פאַר ריידן אין פּראָפּאַגאַנדע צו ווערן פּראַקטיש און זאַכלאַך; עס איז ניט לייכט פאַר א פּארטיי וואָס איז הויפּט־זאַכלאַך געווען פּאָליטיש פּלוצים צו ווערן עקאָנאָמיש־ווירטשאַפטלאַך, און עס איז נאָך שווערער פאַר אַן איינגע־איכטער פּראָפּאַגאַנדע מאַשין צו געפי־נען א נייעס וואָקאַבולאַר, א נייע טער־מינאָלאָגיע, נייע לאָזונגען, אויסגאַנגס־פּונקטן און ענד־צילן.

און ווייל דאָס אלץ איז אזוי שווער, מוז מען מיט מער שאַרפקייט און אנט־שלאָסנהייט אָנווייזן אויף דעם אקטור עלן צוטשאַנד, אויף די נייע נויטווענ־דיקייטן און נייע מעגלאַכקייטן.

מיטוואך, 23טן סעפּטעמבער, 1931

דער נייער בריטישער קריזיס

דער נייער בריטישער פינאַנציעלער קריזיס איז געקומען, ווי דער ערשטער, ווי א דונער פון קלאָרן הימל. — אמת, ניט פון אזא קלאָרן הימל, ווי דער ערשטער. קלאָנגען וועגן א נייעם צוזאַמענברוך פון ענגלאַנדס קרעדיט האָבן זיך שוין מיט איניקע טעג צוריק געטראָגן אין דער לופטן, אָבער דאָך איז פרעמיער מאַקדאָנאַלד א רואיקער אויעקגעפאָרן פאַרן "וואָך־ענד" אין זיין זומער־וואוינונג אין טשעקערס, כדי צו קומען צו לויפן זונטאָג צוריק, און אין גרויס איילעניש דורכ־פירן א געזעץ וועגן אַפּשאַפן אייך זעקס הדשים דעם "גאָלד סטאַנדארד".

קיינער זיינס ניט געניי, וואָס האָט פון דאָס־ניי אונטערגעגראָבן דער וועלטס צוטרוי צו ענגלאַנדס פינאַנציעלער שטאַנדהאַפטקייט, נאָכ־דעם ווי די "נאַציאָנאַלע" רעגירונג האָט פאַקטיש פאַרזיכערט איר עקע־נאָמיע פראָגראַם. אין זי האָט געקראָגן נייע חלואות פון 400 מיליאָן דאָ־לאַר. מיטלווייז, איז דערזעגן וואַרשיינלאַך שולדיק ענגלאַנדס באַמיאונג צו דעקן דייטשלאַנדס פון איר קריזיס, וואָס האָט באַדייטנד אויסגעשעפּט אירע גאָלד רעזערוון. און מיטלווייז די אומהון אין איר פלאָט. עס קאָן אויך זיין, אז דאָס האָבן די באַנקירן אין אַ מיטל אויפ'ן אָפּדערונג, אז די רעגירונג זאָל זיך צוריקהאַלטן איצט פונם ריסק פון אלגעמיינע וואָרן.

דערווייל האָט אָבער די בריטישע רעגירונג צוריקגעהאַלטן אפשר מיט איר דרינגנדיקן מיטל דעם אויספלוס פון גאָלד. אָבער ניט דעם פאַל פונם פונט סטערלינג. אמת, דער פונט האָט זיך א דאַנק דעם נייעם גע־זעץ אויפגעהויבן מאַנטאָג פון דעם נידעריקן פונקט פון $3.75 צו $4.35. אין איז אָבער נאָך אלץ אויף 51 סענט אונטערן נאָרמאַלן פּאַריטי, און איצט, אין דעם שוין פון גאָלד, אמווייניקסטנס פאַר א משך פון די זעקס חדשים וואָס דער נייער געזעץ איז ווירקזאַם, איז דער פונט נאָך מער אונטערגעוואָרפן צו וואַלקלעכקייט, ווי פריער.

עס איז אויך נאָך דערווייל ניט זיכער, אז דער אויספלוס פון גאָלד וועט זיך דערמיט אָפּשטעלן. די אָפּשאַפונג פונם גאָלד סטאַנדארד, וואָס איז דערווייל בלויז א מיידע־אַפּאַרט פון אינפלאַציע איז א שווערער קלאַפּ פאַר אינוועסטאָרן, וועלכע געפינען מיטאַמאָל אז זייערע אינ־וועסטמענטס ווערן ביליקער. אין אזעלכע פאַלן זוכן אינוועסטאָרן אַרויס־צערטאַנען זייערע קאַפּיטאַלן אין אויסלאַנד, און די רעגירונג האָט דער־ווייל גאָרנישס ניט געטאָן אָפּצוהינדערן דאָס לאַנד דער־פאַר. די דעפּוטאַטן פון דער ארבעטער אָפּאָזיציע האָבן מאַקע געהאַלטן אין איין מאַנען פון דער רעגירונג א פאַרבאָט קעגן דעם קעסאַרט פון פריוואַטן קאַפּיטאַל פון לאַנד.

ווי געזאָגט, דער נייער קריזיס איז אָבער ניט געקומען, זעט עס אָבער אויס, אז די רעגירונג האָט שוין פון פריער געפאָלגט די אָפּ־שאַפונג פונ'ם גאָלד סטאַנדארד פאַר גאַנץ אנדערע צוועקן. אנדערש וואָלט זי אפשר שוועל ניט געקאָנט אָנגעמען אזא וויכטיק באַשלוס.

די אָפּשאַפונג פונם גאָלד סטאַנדארד און די אויספאַרטיידלאַכע פאַרבילליקונג פונם סטערלינג וואָס איז פאַרבונדן מיט דעם, וועט געמלאָך אַרויסהעלפן ענגלאַנד צו פאַרגרעסערן איר אויסלענדישן האַנדל. ווייל זי וועט קאָנען פאַרקויפן אירע סחורות ביליקער. אין לאַנד גופא וועלן די סחורות ווערן טייערער, אין דאָס וועט אויפעלעכן די אינדוסטריע אין א געוויסער מאָס.

דער סוף פון דעם איז געוויסלאַך ניט קיין גוטער, — דאָס האָבן מיר געזען אין די איירעפּייאישע לענדער וואָס האָבן ביי זיך געהאַט אינפלאַציע נאָך דעם־מחמה. דער קינסטלאַכער צייטוויליקער אויפ־שוואונג מוז זיך פאַרענדיקן מיט נאָך א שווערערן קריזיס. אפשר אָבער האָפט די בריטישע רעגירונג, אז זי וועט דאָס קאָנען אויסמיידן, און דערווייל וועט זי אָפּהאַלטן דעם אָטעם.

אנב האָט דער פונט מיטגעשלעפּט נאָך זיך דעם קאַנאַדער דאָ־לאַר, וועלכער איז שוין איצט ווערט בלויז קאַרגע 92 סענט, — כאָטש קאַנאַדע האָט ניט בדעה אָפּצושאַפן דעם גאָלד סטאַנדארד. דערווייל האָט עס געהאַט שוין א ווירקונג ביי אונז אויפ'ן פּריז פון ווייץ, וואָס האָט זיך עטוואָס געהעכערט. קאַנאַדע איז אזוי מיט גוואַלד אריינגע־צויגן געווארן אינם ריזיקאַלישן שפּיל, וואָס קאָן צייטווייליק פאַרגרע־סערן איר האַנדלס אומזאַץ, אָבער וואָס וועט דערנאָך פאַדערן דערפאַר א פּריין.

יאַפּאַן זוכט צו פאַרכאַפּן מאַנדזשוריע

די געדיכט באַפעלקערטע יאַפּאַן איז געוואָרן א גרויס־מאַכט אביסל צו שפּעט. — שוין נאָכדעם ווי די איירעפּייאישע לענדער האָבן פאַרכאַפּט אלע לענדער וואָס האָבן נאָך פאַלן פאַר באַפעלקערונג. זי קאָן ניט ריסקירן צו פאַרמעסן זיך מיט איירעפּע, און דערפאַר האָט זי אירע אויגן געוואָרפן אויף אַזיען, אויפ'ן פאַרלאָרענעם אין אַזיע. אין אַזיע, אין אַזיע, אין אַזיע, אין אַזיע.

אין אַזיע, אין אַזיע, אין אַזיע,

דעם רב'ס טאָכטער

א העכסט שפּאַנענדיקער ראָמאַן פון דעם אידישן לעבן אין מיטל־אַלטער

פון לעאָ וויזענפעלד

(פאָרזעצונג)

פּרינצעסן מאַריע איז דאָרטן קיינמאָל ניט געווען קיינע הוליאַנקעס זייַנען דאָרטן ניט געמאַכט געוואָרן, און עמעריך איז געווען זיכער, אַז דאָרטן וועט ער קאָנען באַהאַלטן זיין חנה־לען אַמווייניקסטן פאַר אַ געוויסער צייט, ביז ער וועט אויסאַרבעטן אַ נייעם פּלאַן וואָס מיט איר צו טאָן.

גראַף נעאַרג איז אויך געווען מיט דער מיינונג, אַז דער בעסטער אָרט פאַר איר וועט זיין דער פאַלאַץ. ביי דע האָבן צווישן זיך אָפּגעמאַכט, אַז די דינערשאַפט דאָרטן און דער פאַרוואַלטער זאָלן זיך קיינמאָל ניט דערוויסן ווער זי איז, אַז אַזוי אַרום וועט די פּרינצעסן בלויז וויסן, אַז חנה'לע איז פאַרשוואונדן געוואָרן פון אונטער דער חופּה, אָבער עס וועט איר ניט אינפאַלן, וואו זי איז אַהינגעקומען.

אַלע דריי אין שיפל האָבן אָבער דאַן ניט געוועזן, אַז פונקט דאַמאָלסט ווען זיי האָבן זיך דערנענטערט צום פּאַלאַץ איז אַרגוס דערשינען לעבן ברעג פון טייך אויף אַ פערד. ער האָט גלייך דערקאַנט די פּאַסאַזשירן אין שיפל און ער האָט זיך איראָניש פאַרנאַנדערגעלאַכט.

— האַ־האַ, מיינע פּויגעלאַך! — האָט אַרגוס אויסגערופן צו זיך אַליין, און ער איז שנעל אָפּגעפאָרן אין פאַלאַץ צו דער פּרינצעסן.

ווען די פּרינצעסן האָט דערהערט וואָס איר זון האָט איר אָפּגעטאָן, איז איר אויערענונג ניט געווען קיין נרעניק. צוערשט איז ביי איר געווען רעכט צו אַרעסטירן דעם פּרינץ און אים שטעלן פאַר אַ קריגס געריכט, אָבער אויף דער קלאָנע פאַר ניט דורכקריגן איר באַפעל, פאַר אַזאַ זאַך וואָלט ער זיכער געווען פאַראורטייל געוואָרן צו דעם טויט.

אָבער שפּעטער האָט זי זיך באַרעכנט, אַז אַנשטאָט צו באַשטראָפן דעם פּרינץ, וועלכער איז דאָך איר קינד און איר גאַנצע האָפענונג, וועט זי בעסער באַשטראָפן די אידישע מייַדע. וועלכע איז אין אירע אויגן געווען שולדיק אין דעם, וואָס דער פּרינץ האָט זיך צוריקגעקערט פון וועג און איז אויעק מיט איר.

— זי האָט אים פאַר'כישופ'ט, די פאַראַכטע אידישקע, — האָט זי אויס גערופן. — זי האָט אים אַריינגעכאַפּט אין איר גוט אויסגעשפּרייטער נעץ, און ער איז געוואָרן אַ ווילנלאַזער מענש אין אירע הענט.

— אַזאַ זאַך טאָר אייער האָהייט ניט לאָזן אומבאַשטראָפט, — האָט איר אַרגוס אונטערגעזאָגט, — די אידישקע דאַרף טייער באַצאָלן פאַר איר פאַרברעכן . . .

— אַ, זי וועט באַצאָלן, זי וועט באַצאָלן, — האָט די גערייצטע פּריצעסן געקרוצט מיט די צייַן. — איך שרעק זיך ניט פאַר איר כישוף און ניט פאַר איר גאָט איך וועל זי פאַרניכטן.

זי האָט דאַן באַפוילן אַרגוס'ן אויסצולייגן עטלאַכע אָפּיצערן אין סאַלאָן, און, אַן אייניקער ווי אַ שעה צייט איז זי שוין געווען אויף דעם וועג צו דעם אַלטן פּלאַץ, כדי צו אַיבערבאַשן איר חנה'לע מיט זיין אידישער גלייכטער. ווי זי האָט גערופן חנה'לען.

דער פּרינץ און חנה'לע, וועלכע האָבען נאָטירלאַך, ניט געוואוסט, אַז זיי זיינען פאַרראַטן געוואָרן, האָבן זיך דערווייל געפונען אין דעם פּאַלאַץ, וואו חנה'לע האָט ערשט אַנגעפאַנגען קומען צו זיך און צו באַנרייגן די נאַנצע צע באַדייטונג פון דעם וואָס עס איז מיט איר פאַרגעקומען.

בעת דער פּרינץ האָט זיך געגרייט אין דעם פּאַלאַץ פאַר איינצוואָרענען אַ צייטווייליקע היים, ביז ער וועט צוזאַמען מיט גראַף נעאַרג אויסזען אַרבעטן פּלענער פאַר דער צוקונפט, האָט חנה'לע פון אים אָנגעפאַנגען צו פאַדערן, אַז ער זאָל זי באַלד צוריקפירן רען צו אירע עלטערן.

— איך בין נאָר וואָס געוואָרן די געזעצלאַכע פרוי פון אַ מאַן, — האָט זי מיט דעם פולסטן ערנסט געזאָגט, — און איך האָב ניט קיין רעכט דאָ צו זיין. דו האָסט ניט געהאַט קיין רעכט מיך אוועקצונעמען פון דאָרטן, ווייל אַזאַ זאַך איז נאָך ניט געהערט געוואָרן ביי אידן. איך האָב געבראַכט מיינע עלטערן, איך מוז צוריקגיין אַזוי שנעל ווי מעגלאַך.

אָבער דער פּרינץ האָט פון קיין זאַך ניט געוואָלט וויסן, ער האָט מיט אַלע כחות געזוכט צו באַווייזן חנה'לען, אַז טאָר ניט ווערן די פרוי פון אַ מאַן, וועלכן זי האָט ניט ליב און וועלכן זי וויל ניט. איר פּלאַץ איז דאָ, אין פאַלאַץ וואו זי איז זיכער פון אַלע געפאַרן.

עטלאַכע שעה האָבן זיי צווישן זיך אָנגעפירט אַ שטילן קאַמף. חנה'לע איז געווען אַנטשלאָסן זיך צוריקקערן צו איר מאַן און צו אירע עלטערן און נאָך אין דער זעלבער נאַכט אויף אייבעק אָפּפאָרן פון טירנאַ.

— מיין ליבע צו דיר, עמעריך, — האָט זי געזאָגט, — איז אַ רייזע, אַ חייליקע. מיר טאָרן זי ניט אָפּזאָגן כען דורך אַזעלכע זאַכן. איך וויס, אַז מיין האַרץ איז מיין נשמה געהערן צו דיר און איך וועל דיר ליבן אַזוי לאַנג ווי אַז אָדער וועט זיך נאָך וואָרן פען אַ לעבעדיקער מיר, אָבער אַזוי האָבן אַלעמען ווי דו פאַדערסט איצט פון מיר, טאָר איך ניט.

— דו קאָנסט אָבער ניט פרייוויליק זיך איבערגעבן צו אַ פאַרביטערטן לעבען, וואָן דו קאָנסט זיך העלפן און דאָן באַצייטנס האָסטעווען, — האָט דער פּרינץ גענומען.

— מיר לעבן ניט בלויז פאַר זיך, — האָט חנה'לע געענטערט — מיר לעבן אויף פאַר אונזער עלטערן, פאַר אונזער נאָט און פאַר אונזער פאָלק. אַלס סאָלדאַט, דאַרפסט וויסן, אַז דיין לעבן באַלאַנגט ניט צו דיר נאָר צו דיין לאַנד, צו דיין פאָלק. איך בין ניט קיין סאָלדאַט, אָבער ווען מיין פאָלק דאַרף אַ קרבן, און איך בין אויסגעבליבן געוואָרן צו זיין דער קרבן, מוז איך דאָס אָנגענעמען ווי אַ אַלעדן און איך האָב ניט קיין רעכט צו האַנדלען קעגן נאָטס ווילן.

חנה'לע האָט אַזוי לאַנג גערעדט, זי האָט אַזוי לאַנג געזוכט צו איבערצייגן דעם פּרינץ, אַז זי טאָר ניט אַזוי האַנדלען, אַז ער זאָל זי באַלד צוריקפירן רען צו אירע עלטערן.

— איך בין נאָר וואָס געוואָרן די געזעצלאַכע פרוי פון אַ מאַן, — האָט זי מיט דעם פולסטן ערנסט געזאָגט, — און איך האָב ניט קיין רעכט דאָ צו זיין. דו האָסט ניט געהאַט קיין רעכט מיך אוועקצונעמען פון דאָרטן, ווייל אַזאַ זאַך איז נאָך ניט געהערט געוואָרן ביי אידן. איך האָב געבראַכט מיינע עלטערן, איך מוז צוריקגיין אַזוי שנעל ווי מעגלאַך.

אָבער דער פּרינץ האָט פון קיין זאַך ניט געוואָלט וויסן, ער האָט מיט אַלע כחות געזוכט צו באַווייזן חנה'לען, אַז טאָר ניט ווערן די פרוי פון אַ מאַן, וועלכן זי האָט ניט ליב און וועלכן זי וויל ניט. איר פּלאַץ איז דאָ, אין פאַלאַץ וואו זי איז זיכער פון אַלע געפאַרן.

עטלאַכע שעה האָבן זיי צווישן זיך אָנגעפירט אַ שטילן קאַמף. חנה'לע איז געווען אַנטשלאָסן זיך צוריקקערן צו איר מאַן און צו אירע עלטערן און נאָך אין דער זעלבער נאַכט אויף אייבעק אָפּפאָרן פון טירנאַ.

— מיין ליבע צו דיר, עמעריך, — האָט זי געזאָגט, — איז אַ רייזע, אַ חייליקע. מיר טאָרן זי ניט אָפּזאָגן כען דורך אַזעלכע זאַכן. איך וויס, אַז מיין האַרץ און מיין נשמה געהערן צו דיר און איך וועל דיר ליבן אַזוי לאַנג ווי אַז אָדער וועט זיך נאָך וואָרן פען אַ לעבעדיקער מיר, אָבער אַזוי האָבן אַלעמען ווי דו פאַדערסט איצט פון מיר, טאָר איך ניט.

— דו קאָנסט אָבער ניט פרייוויליק זיך איבערגעבן צו אַ פאַרביטערטן לעבען, וואָן דו קאָנסט זיך העלפן און

אין פלאַנטער פון לעבן . . .

א העכסט שפּאַנענדער ראָמאַן פון דעם מאַרענגאָס אידישן לעבן אין אַמעריקע

פון מ. פ.

(פאָרזעצונג)

זיי זיינען איר אזוי באַקאַנט די דאָזיקע אויגן... זי האָט זיי ערגעץ וואו געזעען... די אויגן זיינען איר אַמאָל געווען נאָענט, אויגן...

די אויגן האָבן אזוי ווי גערעדט צו איר. געבעטן זיך ביי איר.

אָבער זי, נאָר וואָס זי איז, אנשטאָט צו קוקן אין די דאָזיקע אויגן, אנשטאָט זוכן צו פאַרשטיין וואָס פאַר א גרוס די דאָזיקע אויגן האָבן געהאַט צו איר אנשטאָט דעם האָט זי פאַרוואָרפן דעם קאָפּ. האָט א קוויטש געטאָן, האָט געשלאָגן.

און די אויגן זיינען פאַרשוואונדן. מער וועט זי זיי ניט זעען.

אָבער פון איר געדאַנק זיינען זיי ניט אַרויס. די זעט זיי, פילט זיי. זיי לעבן פאַר איר.

די אויגן האָבן זי פאַרפאַלנט ביי־טאָג און ביינאַכט. ביים אויפשטיין און ביים לייגן זיך. ביים שטיין אין איר פראָם און ביים פאַרבייגן מיט די קינדער.

זי האָט אָבער פאַר קיינעם אין מיט קיינעם וועגן דעם ניט גערעדט. זי האָט געפילט, אַז מען וועט לאַכן פון איר.

און מערקווירדיק איז געווען וואָס די אויגן האָבן זי אזוי פאַרפאָלט דיקא דאַמאָלט. וועגן וואָלף גאַרבער פלעגט קומען צו איר צוגאַסט.

און וואָלף גאַרבער איז געווען און אַסטער נאַסט.

זי האָט זיך ביסלאַכווייז אזוי צו־געוואוינט צו אים, אַז אין די אָוונטן פלעגט זי שוין מיט אומגעדולד וואַרטן אויף אים.

אַסטמאָל פלעגן זיי עסן סאַפּער צו־זאַמען.

דאָס אַלץ איז, דאַכט זיך, געווען אזוי נאַטירלאַך, אומפאַרטיידלאַך.

אזוי ווי דאָס שיקזאַל אַליין וואָלט זיי געשטויסן איינער דעם צווייטן אין די אַרעמס אריין.

דורך זייער קינדערס פאַראייניקונג, האָבן זיי אַליין אויך דערפילט ווי זיי זיינען דערנענטערט געוואָרן איינער צום אַנדערן.

חוה האָט אָנגעהויבן פילן אַז די לייַדיקייט אין איר האַרצן, די פּוסטקייט אין לעבן, הויבט אָן מיט עפּעס זיך אויסצופילן. באַקומט אַן אינהאַלט.

קען זי דען אָנהויבן א לעבן אויף דאָס ניי? נאָך, זי האָט געוואוסט אַז דאָס קען ניט זיין.

אָבער איר נשמה האָט נאָך עפּעס געבייַנקט. איר האַרץ האָט געאַרט.

זי איז דאָך אין אירע בעסטע יאָרן געווען. זי האָט געפילט, אַז זי הויבט אָן איבערלעבן דאָס, וואָס מענטשן רופן קאַפּ. האָט א קוויטש געטאָן, האָט געשלאָגן.

און די אויגן זיינען פאַרשוואונדן. מער וועט זי זיי ניט זעען.

אָבער פון איר געדאַנק זיינען זיי ניט אַרויס. די זעט זיי, פילט זיי. זיי לעבן פאַר איר.

איר פרייגנע און איר זומער איז לאַנג שוין פאַראיבער.

איצט איז איר הערבסט.

אָבער אויך דער הערבסט־האָט נאָך־דענע, וואַרעמע טעג, מיט זונשיין, מיט פרייד און מיט גליק.

צום ווינטער איז דאָך נאָך אַזוי ווייט.

זי וואָלט מיט פאַרגעניגן אויסגע־שטרעקט אירע הענט צו די לעצטע נאַרהענע שטראַלן פון הערבסט.

נאָר יענע אויגן... יענע אויגן...

וועסט

איבער די רוישיקע נאַסן פון דער רוישיקער שטאָט האָט זיך רוישיק גע־טראָגן א טעפּסיק.

און אינוויינינק, אין דער מאַשין, איז געווען א פאַרד.

ס'איז געווען ביינאַכט. בעסער גע־זאָגט, פאַרטאָג. דאָס פאַרל איז געפאָרן א היים, נאָך א רוישיקער נאַכט אין א רוישיקן רעסטאָראַן.

אויך אין דער ווייטער וועסט איז דער גרויסער וועלט־שטאָט סאַן־פראַנ־ציסקאָ. וויינט מענשן ווי אזוי טומעל־מעבלירטע צימערן. אין דעם האָטעל. די צימערן זיינען געווען באַלויכטן מיט ווייכן שיין וואָס איז געקומען פון עלעקטרישע לאַמפּן, וואָס האָבן אַרויס־געלויכטן פון חינטער ראַזעווע שיין־פאַרשטעלער.

די יונגע דאַמע ניט וואַרטנדיק קיין איבעריקע מינוט און ניט אַרונטער־וואַרפנדיק פון זיך דעם אויבערמאַנטל אַפילו, איז אַריין אין דעם איינציקן שלאַפצימער, וואָס זיי האָבן ביידע פאַרנומען. און האָט פאַרהאַקט די טיר הינטער זיך.

דער יונגערמאַן איז א ווייַלע געבלי־בען שטיין אין דער מיט פונם עדשטן צימער, אזוי ווי ער וואָלט ניט גע־מאַשין. און זי, איינגעהילט אין א ווייַ־סען מאַנטל, מיט הלב געשלאָסענע דיק צו פאַרבריינגען זייערע נעכט.

איין און אָנגעבלאָזענע ליכט אין שטר־לערהייט געזעסן אין דעם צווייטן אין אַנדערן.

עס איז געווען צווישן זיי ניט די פרעמדקייט פון מענשן וואָס באַגעגע־נען זיך צופעליק, נאָר די אָנגעצויגנ־קייט פון מענשן, וועלכע האָבן ערשט דורכגעלעבט אַן ערנסטע סצענע צווי־שען זיך. ס'איז געווען די אָנגעשטרייַנג־קייט פון א נאָך שטורעם סצענע צווי־שען מאַן און ווייב.

די שטילקייט צווישן זיי איז געגע־וועזן א דריקנדיקע און א שווערע. יע־דערער פון זיי האָט וואַרשיינלאַך גע־בעטן גאָט, אַז דאָס פאַרן זאָל וואָס שנעלער זיך ענדיקן, און אַז זיי זאָלן ביידע וואָס גיכער שוין קאָנען אַרויס פון זייער געפענגעניש.

די טעקסי האָט זיך אָפּגעשטעלט ביי א־העלב באַלויכטענעם האָטעל; דער שאָופער האָט געעפנט דאָס טירל. דער יונגערמאַן, הויך און שלאַנק און בלאַס מיט נוט־געפאַסטן אַוונט־קליידער, איז אַרויס דער ערשטער. די דאַמע, יונג און שיין און צאַרט, איז אַרויס נאָך אים. זי האָט ניט געוואָרפן ביי דער יונגערמאַן האָט באַגאַלט דעם שאָפער נאָר האָט אַליין, אַז איר באַגלייטער אָנגעהויבן אַרויסגיין די טרעפּ וואָס האָבן געפירט צום האָטעל.

דער יונגערמאַן אזוי שנעל ווי ער איז פאַרטיק געווען מיט דעם וואָס שאַר־פער, האָט נעמאַכט א שנעלע באַוועג־גונג געוואָלט אונטערשפּרינגען עטלאַכע טרעפּלאַך מיט אַמאָל אַנציאַנז די דאָ־מע און אָנגעטאָן זי אונטער דער האַנט ווי אַן פירט זיך ביי מענשן. אָבער אין מיטן איילן זיך איז ער מיט אַמאָל אזוי ווי נעבליבן אָפּהענגיק. ער האָט אָנגעהויבן אַיין פאַמעלאַך, האַלטנדיק די נאַנצע צייט מיט א פאַר טרעפּלאַך הינטער איר.

די נאַנצע סצענע האָט אָפּשר גע־דויערט ניט מער ווי א פאַר סעקונדן, אָבער א זייטיק שאַרף אויג האָט גע־קאָנט באַמערקן. אז דער יונגערמאַן נעם זיך צופעליק, נאָר די אָנגעצויגנ־קייט פון מענשן, וועלכע האָבן ערשט דורכגעלעבט אַן ערנסטע סצענע צווי־שען זיך. ס'איז געווען די אָנגעשטרייַנג־קייט פון א נאָך שטורעם סצענע צווי־שען מאַן און ווייב.

די שטילקייט צווישן זיי איז געג־ווען